

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

จากการที่ประเทศไทยประสบปัญหาภัยพิบัติจากวิกฤตเศรษฐกิจตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เศรษฐกิจได้ชะลอตัวอย่างกะทันหัน ทำให้รัฐบาลมีนโยบายที่จะสนับสนุนอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศให้ฟื้นตัวได้เร็วขึ้น อุตสาหกรรมที่สำคัญที่ก่อให้เกิดรายได้เป็นจำนวนมาก ได้แก่ อุตสาหกรรมการส่งออก และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศเนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่นำรายได้เข้าสู่ประเทศ ทั้งยังช่วยลดการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด ช่วยเสริมสภาพคล่อง ช่วยการกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่น และหากธุรกิจจากการท่องเที่ยวมีผลประกอบการที่ดีจะก่อให้เกิดการจ้างงานเพิ่มมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การท่องเที่ยวจึงส่งผลให้เศรษฐกิจขยายตัวเพิ่มขึ้นได้ ดังตารางที่ 1.1 ที่แสดงถึงจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากธุรกิจการท่องเที่ยวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 - 2544 ซึ่งในปี พ.ศ. 2525 ที่ผ่านมานั้น ประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นจำนวน 2,218,429 คนและมีรายได้จากธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นจำนวน 23,879 ล้านบาท และในปี พ.ศ. 2544 มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยมากถึง 10,132,509 คน (เป็นจำนวน 5 เท่าของปี พ.ศ. 2525) และก่อให้เกิดรายได้จากธุรกิจการท่องเที่ยวเท่ากับ 299,047 ล้านบาท แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทุกปี และมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดรายได้ที่สำคัญ และทำให้เกิดการหมุนเวียนของเงินตรา รวมถึงเป็นธุรกิจที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการกระจายรายได้ และการจ้างงานแก่ชุมชนและผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย

ตารางที่ 1.1 จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศไทย

ปี พ.ศ.	จำนวน นักท่องเที่ยว (คน)	อัตราการเปลี่ยนแปลงของจำนวน นักท่องเที่ยว (%)	รายได้จากการ ท่องเที่ยว : ล้านบาท	อัตราการเปลี่ยนแปลงของรายได้
				(%)
2525	2,218,429	-	23,879	-
2526	2,191,003	-1.24	25,050	4.90
2527	2,346,706	7.11	27,317	9.05
2528	2,438,270	3.90	31,768	16.29
2529	2,438,092	-0.01	37,321	17.48
2530	3,482,958	42.86	50,024	34.04
2531	4,230,737	21.47	78,859	57.64
2532	4,809,508	13.68	96,386	22.23
2533	5,298,860	10.17	110,572	14.72
2534	5,089,899	-3.94	100,004	-9.56
2535	5,136,443	0.91	123,135	23.13
2536	5,760,533	12.15	127,802	3.79
2537	6,166,496	7.05	145,211	13.62
2538	6,951,566	12.73	190,765	31.37
2539	7,192,145	3.46	219,364	14.99
2540	7,221,349	0.41	220,755	0.63
2541	7,764,930	7.53	242,177	9.70
2542	8,580,332	10.50	253,018	4.48
2543	9,578,826	11.64	285,272	12.75
2544	10,132,509	5.78	299,047	4.83

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดเก่าแก่จังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยมีสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ประกอบไปด้วยเทือกเขา ป่าไม้ แม่น้ำลำธาร และน้ำตกมากมายหลายแห่ง อีกทั้งสภาพภูมิอากาศก็เป็นปัจจัยที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น ทำให้จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดท่องเที่ยวที่สำคัญอันดับที่สี่ของประเทศ รองจากกรุงเทพฯ ชลบุรี และภูเก็ต และเหตุเนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีอายุยาวนานกว่า 700 ปีทำให้

จังหวัดเชียงใหม่มีโบราณสถานและโบราณวัตถุเป็นจำนวนมากที่เอื้ออำนวยให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดขึ้น ตัวเลขสถิติในตารางที่ 1.2 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ถึงปี พ.ศ. 2544 โดยจะเห็นว่า จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่มีจำนวนมากขึ้นตามลำดับ จากปี พ.ศ. 2535 มีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่เป็นจำนวนทั้งสิ้น 1,768,619 คน โดยแบ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจำนวน 764,815 คน และเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 1,003,807 คน จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวนี้ก่อให้เกิดรายได้แก่จังหวัดเชียงใหม่เป็นจำนวนทั้งสิ้น 13,752 ล้านบาท และในปี พ.ศ. 2544 มีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่เพิ่มมากขึ้นเป็นจำนวนมากถึง 3,175,861 คน โดยแบ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเป็นจำนวน 1,492,261 คน และเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 1,683,600 คน และก่อให้เกิดรายได้เท่ากับ 37,729 ล้านบาท ดังนั้นจะเห็นได้ว่า รายได้จากการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญแก่เศรษฐกิจของจังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างมาก

ตารางที่ 1.2 จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่

ปี พ.ศ.	จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ (คน)	จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทย (คน)	รายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ : ล้านบาท
2535	764,815	1,003,807	13,752
2536	805,067	1,280,959	17,380
2537	865,144	1,321,164	16,640
2538	891,209	1,545,138	16,040
2539	944,724	1,813,284	21,006
2540	1,040,198	1,739,789	21,388
2541	1,092,614	1,807,477	23,140
2542	1,263,761	1,802,264	34,045
2543	1,311,856	1,773,621	37,386
2544	1,492,261	1,683,600	37,729

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเขตภาคเหนือเขต 1

รูปแบบการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรายได้ให้กับจังหวัดเชียงใหม่มีหลากหลายรูปแบบ อาทิเช่นการท่องเที่ยวในตัวเมือง การท่องเที่ยวชมทิวทัศน์ธรรมชาติ การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และการท่องเที่ยวแบบทัวร์ป่า เมื่อกล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่แล้ว ผู้คนส่วนใหญ่มักจะคิดถึงแต่แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เช่น น้ำตก ถ้ำ แต่ก็ยังมีแหล่งท่องเที่ยวบางประเภทที่มักจะถูกลืมมองข้ามไปโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม อันได้แก่ โบราณสถานต่างๆ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น ทั้งในปัจจุบันและอดีต แหล่งโบราณสถานเหล่านี้จะมีลักษณะพิเศษและแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอย่างเด่นชัด โบราณสถานสำคัญที่ควรศึกษา ได้แก่ โบราณสถานเวียงกุมกาม เวียงท่ากาน เวียงมโน เวียงเกาะ และเวียงหอค

เวียงกุมกามและเวียงท่ากานเป็นชุมชนโบราณที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงและมีร่องรอยของความสำคัญในอดีตปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดมากพอที่จะสรุปได้ว่า เวียงกุมกามและเวียงท่ากานเคยเป็นเมืองใหญ่ในยุคเริ่มแรกของอาณาจักรล้านนา โดยเวียงกุมกามเป็นเวียงที่สร้างขึ้นในสมัยพญามังราย มีอายุถึงปัจจุบันกว่า 700 ปีปัจจุบันตั้งอยู่ในหมู่ 11 ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 5 กิโลเมตร เดิมชื่อเวียงกุมกามไม่เป็นที่รู้จักและดูเหมือนเรื่องราวของเวียงกุมกามจะพบในตำนานเสียเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะเวียงกุมกามถูกทิ้งให้เป็นเมืองร้างเป็นเวลาหลายร้อยปีแล้ว จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2527 หน่วยศิลปากรที่ 4 ได้เข้ามาบูรณะดูแลให้เป็นมรดกแก่ลูกหลานต่อไป สำหรับหลักฐานสนับสนุนความหมายของชื่อเวียงกุมกามนั้น อาจารย์สวัสดิ์ อ่องสกุล ได้อธิบายว่า คำว่า “กุม” เป็นภาษาไทยขวนมีความหมายเหมือนกับ “กุม” ในภาษาไทยกลาง ซึ่งหมายความว่า คอยกำกับดูแล ปกป้องรักษา และเมื่อรวมความแล้ว “เวียงกุมกาม” จึงหมายถึง เมืองที่ปกป้องและรักษาบ้านเมือง สาเหตุของการก่อตั้งเวียงกุมกามนั้น เนื่องมาจากพญามังรายทรงมีพระประสงค์ที่จะสร้างเมืองราชธานีแห่งใหม่แทนที่เวียงหริภุญไชย สถานที่สร้างเวียงกุมกามในเวลานั้นมีความเหมาะสมเป็นอย่างมากเนื่องจากมีทำเลที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำปิง ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญและสามารถขยายเมืองต่อไปได้ ดังนั้นพญามังรายจึงคิดสร้างเมืองกุมกามในฐานะเมืองหลวง แต่ต่อมาเวียงกุมกามก็สลายตัวลงเนื่องจากถูกอุทกภัยครั้งใหญ่ในสมัยพม่าปกครอง (พ.ศ. 2101 - 2317) นับแต่นั้นมาเวียง กุมกามก็ถูกฝังจมอยู่ใต้ตะกอนดินจนเหลือร่องรอยปรากฏให้เห็นน้อยมากประกอบกับหลังจากที่เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่นั้นแม่น้ำปิงเกิดเปลี่ยนร่องน้ำไม่ไหลผ่านเวียงกุมกามอีกทำให้เวียงกุมกามหมดความสำคัญในที่สุด

จากการที่เวียงกุมกามเป็นโบราณสถานที่สำคัญทำให้รัฐบาลเล็งเห็นความสำคัญที่จะเร่งบูรณะและพัฒนาโบราณสถานแห่งนี้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ อีกทั้งยังเป็นแหล่งในการสร้างรายได้ให้แก่ประชากรในพื้นที่อีกด้วย ในปี พ.ศ. 2545 รัฐบาลให้งบประมาณในการพัฒนาปรับปรุงเวียงกุมกามเป็นจำนวนถึง 37 ล้านบาท เพื่อให้โบราณสถานเวียงกุมกามเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามความต้องการหรืออุปสงค์ในการท่องเที่ยวในเวียงกุมกาม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลต้องนำไปพิจารณาเพราะเหตุว่า หากเราไม่ทราบและไม่สามารถวิเคราะห์ได้ว่าความต้องการ หรือปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการท่องเที่ยวใน โบราณสถานเวียงกุมกามนั้น เราก็จะไม่สามารถทำนายรายได้ที่แน่นอนหรือพัฒนาสินค้าเหล่านั้นให้เป็นที่ชื่นชอบได้ ดังนั้นการที่รัฐบาลจะส่งเสริมเพื่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยว นั้น รัฐบาลควรจะต้องศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการมาท่องเที่ยวในโบราณสถานเวียงกุมกามของนักท่องเที่ยว เพื่อที่รัฐบาลจะได้ประโยชน์ที่แท้จริงจากการลงทุนและไม่เกิดการลงทุนที่เปล่าประโยชน์

การค้นคว้าอย่างอิสระในครั้งนี้อาจต้องการศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม เพื่อจะได้ทราบว่าและประเมินได้ว่า ปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อการท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใดเพื่อที่จะเป็นข้อมูลแก่หน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะภาครัฐในการวางนโยบาย มาตรการ หรืองบประมาณเพื่อให้โบราณสถานเวียงกุมกามเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรายได้แก่ท้องถิ่นและประเทศได้

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนด้านนโยบาย มาตรการ และงบประมาณของภาครัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อที่จะเป็นแหล่งก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชนและประเทศต่อไป

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกามจากนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 300 คนที่เดินทางมาท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกามในช่วงวันหยุดสัปดาห์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ในเดือนมีนาคม – เมษายน พ.ศ. 2546 และสถานที่เก็บข้อมูล ได้แก่ วัดช้างค้ำ หรือวัดกานโถม วัดเจดีย์เหลี่ยม และวัดอิเกียง

1.5 นิยามศัพท์

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางที่ประกอบด้วยองค์ประกอบอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. การเดินทางด้วยความสมัครใจ
3. การเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่ใช้เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2542)